

Stakeholders over de corona-app

1. Uitingen stakeholders in de media in de periode 1 – 8 april

2 april

Een groep onderzoekers van de universiteit van Oxford concludeert op basis van wiskundige modelberekeningen dat het coronavirus niet is in te dammen door besmette mensen te isoleren, hen te vragen naar recente contacten, die contacten op te sporen en in quarantaine te plaatsen; het virus verspreidt zich te snel en onopgemerkt. Wat wel werkt is een speciale app op de smartphone, die elke beweging van de gebruiker registreert, net als elk contact met andere app-gebruikers in de afgelopen weken. Hun publicatie is, via een versnelde procedure, dinsdag in het tijdschrift Science gepubliceerd. Ze schrijven erbij dat zo'n app ethische vragen oproept. "Een elegante studie en een interessante gedachte", zegt (10)(2e) (1) (10)(2e), (10)(2e) **aan het Erasmus MC**. Ze realiseert zich dat het gebruik van zo'n app op ethische bezwaren kan stuiten, bijvoorbeeld wat betreft privacy. "De vraag is hoe je zo'n app gebruikt op een manier die in Europa acceptabel is." Volgens (10)(2e) kan een app een nuttig instrument zijn in de volgende fase van het uitdoven van de pandemie. Momenteel is onderling menselijk contact in veel landen sterk beperkt, doordat scholen, cafés, bioscopen en veel winkels, gesloten zijn. Als de regels op een gegeven moment worden versoepeld moet er een manier zijn om een eventuele nieuwe (lokale) uitbraak snel te herkennen en de kop in te drukken. Een veel gehoorde optie, zegt (10)(2e) is het op grote schaal testen van mensen op aanwezigheid van het virus. "Maar dat kun je niet herhaaldelijk doen bij je hele bevolking." GGD's en huisartsenposten zouden acuut overbelast raken.

4 april

(10)(2e) (10)(2e) zegt over een mogelijke app: "Het zou het 'ei van Columbus' zijn als je deze technologie kunt koppelen aan die van snelle en goede diagnostiek", zegt viroloog (10)(2e). "Mensen willen op een gegeven moment toch weer naar buiten, maar we moeten voorkomen dat we de boel op een gegeven moment opengooien en dan meteen weer terug bij af zijn."

6 april

(10)(2e) (10)(2e) heeft kritiek op de app. "Het klinkt als een leuk idee, maar het wordt lastig als blijkt dat veel mensen het virus dragen zonder symptomen te hebben. Los daarvan: we gaan in het Westen uit van vrijwilligheid. Dan moet je kijken welke mensen zo'n app willen. Dat is misschien niet een goede afspiegeling van de bevolking. Bijvoorbeeld mensen die toch al voorzichtig zijn. Als enige maatregel kan dit niet werken."

7 april

Zelfs als het lukt persoonsgegevens anoniem te houden, heeft de app nadelen, denkt (10)(2e) (10)(2e) **(UMC Utrecht)**. "Dan krijg je een appje: u bent de afgelopen week in contact geweest met iemand die drager is van het virus, nu moet u binnenblijven", schetst (10)(2e). "Zouden mensen zich daaraan houden? En hoeveel meldingen zouden onterecht zijn? Ik vraag mij af wat het toevoegt aan gewoon zeggen: blijf thuis als je milde klachten hebt."

2. Samenvatting uitingen stakeholders in de media van afgelopen periode [08 – 27 april]

Uit de media-analyse van woensdag 8 april:

- **NOS tech-journalist** (10)(2e): "Hoe ernstig is de privacy-inbreuk van een app die meet of je in de buurt van coronapatiënten bent geweest? Dat hangt sterk af van de onderliggende techniek. Het klinkt als een forse privacy-inbreuk: de overheid die precies weet met wie je in contact bent geweest. Als dat zo was. Pagina 5 van 5 Maar het kan ook op een relatief privacy-vriendelijke manier. Je kunt ervoor kiezen om alle locatiedata van alle burgers linea recta naar de overheid over te hevelen en daar centraal uit te vogelen wie bij wie was."

Media-analyse donderdag 9 april:

- **Ouderenbond ANBO** krijgt gisteren veel vragen ouderen over de aangekondigde corona-apps. "Mensen maken zich zorgen, ze hebben het idee: ik heb geen smartphone, hoe ga ik dat dan doen? Hoe zit het met de privacy? Wanneer komt die app?", vertelt woordvoerder (10)(2e).
- Vanuit verschillende hoeken klinkt de kritiek dat minister De Jonge met zijn introductie van de app al wat vrijwilligheid wegnam. Zelfs al zou de overheid de app niet verplichten, dan is er nu alsnog sprake van sociale druk. Zo schrijft **Volkskrant-columnist** (10)(2e): "De woordvoering daarover laat hij (10)(2e) wijselijk over aan Hugo de Jonge, die niet moe wordt te benadrukken dat het allemaal reuze vrijwillig zal zijn. Om er in dezelfde ademstoot aan toe te voegen dat massaal gebruik van zo'n vind-en-volg-app een voorwaarde is om een voorzichtig begin te maken met het beëindigen van de burgeropsluiting. Thuis drong het begrip 'chantage' zich aan ons op."
- (10)(2e), voormalig lijsttrekker van de Piratenpartij en momenteel betrokken bij Privacy First, spreekt van 'slimme framing' tijdens de persconferentie.
- Voorzitter van de **Autoriteit Persoonsgegevens**, (10)(2e) zegt dat de apps er niet kunnen komen als de privacy van alle Nederlanders niet gewaarborgd kan worden. Volgens hem kan je iemand niet verplichten om zo'n app te installeren. Ook zou men niet kunnen zeggen dat privacy moet wijken voor gezindheid; "Ook privacy is een basiswaarde van onze samenleving".
- Stichting Privacy First maakt zich 'grote zorgen'. Het recht op anonimiteit in de openbare ruimte is volgens de stichting een klassiek grondrecht en cruciaal voor het functioneren van de democratische rechtsstaat. Privacy First verwacht dat er bij de ontwikkeling van de apps aan privacybescherming wordt gedaan. Mocht dat niet gebeuren, dan is de gang naar de rechter volgens de stichting onvermijdelijk.
- (10)(2e) (10)(2e) spreekt over privacy als de basis van een democratie. Volgens haar gaat het hier over vertrouwen in de overheid. "...als de overheid zulke applicaties beschikbaar wil stellen, dan moet ze dat doen met instemming van de samenleving. En anders gaan we een hele andere samenleving tegemoet."
- (10)(2e) (10)(2e) stelt dat onafhankelijk toezicht belangrijk is. Net als de toezegging dat 'de stekker eruit gaat' na de coronacrisis.
- (10)(2e) (10)(2e) vindt de persconferentie van minister Hugo de Jonge, 'waarin het proefballonnetje over de corona-app werd opgelaten', "niet handig". Volgens haar bleven veel vragen onbeantwoord. Volgens (10)(2e) moet kritisch gekeken worden wie de app gaat bouwen en of er geen 'achterdeurtje' in zit.
- (10)(2e) (10)(2e) spreekt van 'een vrij vage aankondiging' van de apps.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

- In het **hoofredactioneel commentaar** schrijft **De Telegraaf** dat het duidelijk is dat een grootschalig volgsysteem 'waarbij de overheid permanent burgers in de gaten houdt' niet door de beugel kan. Ook zou niet mogelijk zijn de app verplicht te stellen zonder de grondrechten aan te tasten. Als laatste zou in ieder geval moeten vaststaan dat een app tijdelijk is en dat geanonimiseerde gegevens niet langer worden bewaard dan noodzakelijk.
- Boven haar **hoofredactioneel commentaar** kopt **NRC** dat een 'nieuwe normaal' zonder contactapp moet kunnen. Volgens de krant is het onbekend hoe het kabinet de bezwaren precies gaat wegnemen. NRC stelt dat het debat van gisteren niet optimistisch stemt, dat de Kamer zich snel 'liet sussen' en dat het zeer de vraag is of zo'n contactapp er moet, of zelfs kan komen.

Media-analyse vrijdag 10 april:

- In een opiniestuk in het **AD geeft** (10)(2e) aan dat een app de boel kan helpen verlichten. "Onze privacy moeten we niet lichtzinnig overboord gooien, maar het is wat voorbarig om nu al te doen alsof ons land verandert in een Big Brother-samenleving."

Media-analyse zaterdag 11 april:

- **Volgens NRC** is de vraag niet óf smartphones van burgers ingezet gaan worden om corona in te dammen, maar hóé. Grootste dilemma daarbij: verplichting of niet. De fundamentele vraag waar de overheid antwoord op moet geven is: Welke grondrechten wegen zwaarder? Het recht op privacy en vrijheid, of het recht op gezondheid en veiligheid?
- (10)(2e) **(bijzonder hoogleraar ICT)**: "We moeten deze technologie niet op goed geluk met een grote klap in onze samenleving loslaten. Daarom stel ik voor om in de testfase niet alleen te kijken naar het privacyvraagstuk, maar minstens ook naar het gebruiksvraagstuk. Welke maatregelen maken het gebruik van de apps zo interessant mogelijk, daarbij wel rekening houdend met mensen die geen smartphone kunnen of willen gebruiken? En mocht uit de testfase komen dat het te weinig of niets oplevert, of als na meerdere maanden blijkt dat we ook mét die apps het virus niet aankunnen, dan stoppen we er weer mee. Maar dan hebben we het in ieder geval geprobeerd."
- **Voorzitter van Stichting Privacy First** (10)(2e): "Wij zijn fel tegen iedere surveillance-app en al zeker niet een die het medisch beroepsgeheim ondermijnt. Een mobiel EPD waarin iedere burger een potentiële verdachte is en tevens en masse alle bewegingen worden nagegaan, levert in onze ogen schijnverdenkingen en zekerheden op, verdachtmakingen, stigmatisering en zelfcensuur. Dit vormt een enorme inbreuk op ieders bewegingsvrijheid, om nog maar niet te spreken van datalekken en hacking. Tevens zal het niet bij deze app blijven: er zijn meer (toekomstige) ziekten en gedrag in kaart te brengen. De historie leert dat dit soort maatregelen nooit wordt teruggedraaid en alleen maar wordt uitgebreid."

Media-analyse dinsdag 14 april:

- (10)(2e) (10)(2e) was eerst kritisch op een app, maar nu niet meer: "Als we dit kunnen gebruiken om de samenleving beter te laten functioneren. Dan is dat wel heel wat waard."

Media-analyse woensdag 15 april:

- (10)(2e) **(directeur internationaal beleid bij het Cyber Policy Center van de Stanford universiteit en voormalig D66-Europarlementariër)** vreest dat er te snel naar een app wordt gekeken als oplossing en of een app überhaupt nu nut heeft. Er zijn nog heel veel vragen, maar ook bereidheid mee te denken. Het Kabinet

moet oppassen dat er geen verkeerde verwachtingen worden geschapen door te beloven dat een app gaat helpen om als land van het slot te gaan.

- **(10)(2e) (topadviseur van de Europese Commissie op het gebied van kunstmatige intelligentie en initiatiefnemer van de open brief aan het kabinet):** "We hopen dat het kabinet zich realiseert dat je niet zomaar een app kunt introduceren zonder na te denken over de maatschappelijke gevolgen hiervan. Het lijkt erop dat de regering denkt dat je met een app een wondermiddel in handen hebt waarmee we weer allemaal de straat op kunnen. Maar door zo veel vertrouwen in technologie te stellen, verlies je de risico's uit het oog." Wil je een goede app ontwikkelen, dan moet je niet alleen een app-bouwer inschakelen, maar ook vragen aan epidemiologen, gedragswetenschappers en computerwetenschappers om mee te denken, vindt **(10)(2e)**. Ook kan een app volgens **(10)(2e)** voor schijnveiligheid zorgen: 'Of je corona hebt, wordt pas duidelijk bij een test. Dat gebeurt in Nederland nog steeds te weinig. Mensen zullen zich dan met een app op zak ten onrechte veilig wanen. En dat verhoogt dan weer het risico op het oplopen van het aantal besmettingen.'

Media-analyse vrijdag 17 april

- **Telegraaf-columnist (10)(2e)** noemt het idee voor een corona-app 'krankjorum'. "De tracing app levert alleen maar ruis en valse signalen. Leuk bedacht, maar nu heel snel vergeten."
- **(10)(2e) van Bits of Freedom** noemde het selectieproces in een blogpost 'gehaast en chaotisch'. "De vooraf bepaalde agenda was onbespreekbaar en procesvragen werden niet beantwoord. Heldere criteria ontbraken, en er was geen tijd om deze af te stemmen waardoor de beoordelingen sterk uiteenliepen."

Media-analyse zaterdag 18 april

- **Bits of Freedom en Platform Burgerrechten** slaan wederom alarm over de werkwijze inzake de ontwikkeling van de apps. "Vandaag maakte het ministerie bekend dat er 7 apps zijn uitgekozen. Het risico dat er in het overhaaste proces onvoldoende rekening wordt gehouden met mogelijk ernstige maatschappelijke en fundamenteelrechtelijke gevolgen, is groot. Bits of Freedom en Platform Burgerrechten roepen de minister nu dwingend op om terug te gaan naar de tekentafel. (...) Signalen van experts die de afgelopen dagen deelnamen aan een consultatie waarbij een grote lijst met ingediende voorstellen passeerden, waren zeer verontrustend. De enorme haast waarmee het proces werd ingestoken deed op allerlei manieren afbreuk aan een al wankel vertrouwen. De vooraf bepaalde agenda was onbespreekbaar en procesvragen tussendoor werden niet beantwoord. Heldere criteria ontbraken en er was geen tijd om deze af te stemmen waardoor de beoordelingen sterk uiteenliepen."
- **Gebruikercentraal** doet een dringende oproep aan alle professionals en ervaringsdeskundigen die zich bezighouden met de gebruikerskant – of dat nu om duidelijk taalgebruik, bruikbaarheid of toegankelijkheid gaat – om mee te kijken bij de ontwikkeling van deze app. We vragen jullie om mee te doen tijdens de appathon, en daar het gebruiksgemak centraal te stellen. Blijf constructief bijdragen en blijf de ontwikkeling kritisch volgen.
- **Ieder(In)** stelt op Twitter dat het belangrijk is dat ervaringsdeskundigheid wordt meegenomen voor #toegankelijkheid en #bruikbaarheid voor iedereen.
- **Hoogleraar (10)(2e)** (specialisatie: tech en privacy) - is kritisch op de kabinetsplannen met coronaapps: "Zo'n app biedt vooral schijnveiligheid. Bovendien zou de meerderheid van de bevolking haar moeten installeren en goed gebruiken."

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Twijfelachtig of dat lukt. (10)(2e) verwacht dat mensen de app massaal om de tuin gaan leiden: "Je schetst het als een positief scenario, maar dit is precies het gevaar van zo'n app. Ook als de app vrijwillig is, zullen werkgevers een 'groene code' eisen voor je naar kantoor mag. Dat zijn zeer ingrijpende gevolgen op basis van een extreem foutgevoelig systeem. Nu moet iedereen afstand houden, maar als sommigen wel naar het café mogen en anderen niet, dan gaan mensen massaal in hun eigen voordeel zo'n app om de tuin leiden. Even je telefoon of bluetooth uitzetten als je anderen ontmoet. Andermans mobiel meenemen als je de trein wil nemen. De monitoring die nodig is als je zulk gedrag wil bestrijden, door te controleren of mensen hun mobiel bij zich hebben, loopt snel uit de hand."

- **Data-expert** (10)(2e) is kritisch. "Dit gaat waarschijnlijk leiden tot een app die teruggefloten gaat worden", zegt de onderzoeker van het Centrum voor Wiskunde & Informatica en professor aan de Vrije Universiteit Amsterdam. "Het gevolg van te grote haast van het kabinet. Er zijn maar twee apps die een website hebben met informatie, voor zover ik nu kan zien." Terwijl er een beter alternatief beschikbaar is, stelt (10)(2e): "Maar die hebben ze niet geselecteerd, dat is een grote fout. DP-3T heeft nu een best complete app gelanceerd en werkt toe naar een proef in Zwitserland, volgende week." Volgens dat online veel gedeelde model worden bluetooth-data versleuteld en worden de gegevens alleen lokaal bewaard. Ze komen dan niet in een overheidsdatabase.

Media-analyse zondag 19 april:

- Volgen (10)(2e) **(Waag)** verwacht dat het kabinet veel te veel van zo'n app, waarbij van tevoren niet goed is nagedacht. "De volgorde is verkeerd om, we zouden eerst als samenleving moeten vaststellen wat voor scenario's we gaan gebruiken, dus hoeveel kunnen we testen? Hoeveel mensen hebben we opgeleid die besmette mensen kunnen begeleiden en hoe we dat in beeld kunnen brengen?"
- (10)(2e) **(TU Delft)** "We zitten voorlopig nog aan het virus vast. Dan moet je niet zomaar geloven wat iemand over een app zegt, dan moet je de regels van veiligheid en privacy blijven volgen en echt toetsen of die app doet wat ie zegt te doen en of er geen fouten zijn gemaakt of andere dingen zijn gebouwd die men beweert."
- Daar sluit **de Autoriteit Persoonsgegevens** zich bij (10)(2e) aan. Zij letten dit weekend vooral op de veiligheid van de apps en of de privacy van gebruikers wordt gegarandeerd. (10)(2e) (AP) de inzet van een corona-app is heel ingrijpend, dus de zorgen van mensen zijn heel terecht. Het gaat over medische gegevens, het gaat over het volgen van mensen, dus dat moet echt gaan volgens de regels.
- (10)(2e) **(Dffrnt Media)** noemt de diepgang in de pitches zeer laag. Hij bekijkt de appathon met enige scepsis. Kritiek heeft hij op het feit dat het voor experts in zijn domein volstrekt onduidelijk was, hoe en met wat de apps waren gemaakt, waar de broncode was en of we die konden inzien, daar werd eigenlijk niks over gezegd. "Ik denk dat het ontwikkelen van een dergelijke app normaliter minimaal 6 maanden tot een jaar nodig heeft om te ontwikkelen. [...] Wat mij opvalt is dat er geen rekening is gehouden met de vraag; hoe zorgen we ervoor dat zoveel mogelijk mensen deze app op hun telefoon krijgen en dat ze de app ook daadwerkelijk gaan gebruiken. Telefoons kunnen heel veel dingen, maar juist wat ze nodig hebben voor contact-tracing is niet goed mogelijk. Zo werkt Bluetooth vaak alleen wanneer de app open staat."
- (10)(2e) **(hoogleraar recht & ICT)** vindt dat er rekening moet worden met de mensen die geen mobiele telefoon gebruiken, kwetsbare groepen, mensen die niet digitaal vaardig zijn, en kinderen of ouders. "Als er bij de introductie van deze app geen ruimte is om de maatschappelijke impact ervan te bediscussiëren, hoe kunnen

we ervoor zorgen dat we de app op een veilige manier introduceren?" Zij ziet als alternatief: de testcapaciteit ophogen of een app die aangeeft als je niet genoeg afstand houdt.

- **App-entrepreneur** (10)(2e) (10)(2e) vindt het raar dat sommige apps vragen om je mobiele telefoonnummer te delen. "Zo'n app zou moeten kunnen werken zonder dat je je telefoonnummer prijsgeeft. Waarschijnlijk wordt het gevraagd om misbruik te voorkomen, dat je geen paniek gaat lopen zaien door op de app aan te geven dat je besmet bent. Maar als iemand al zoiets van plan zou zijn, dan hoeft hij alleen maar een ontraceerbaar prepaid nummer te nemen."
- (10)(2e) (10)(2e) heeft ook zorgen over de beperkte effectiviteit van de apps op iPhones. Apple en Google hebben aangekondigd samen te werken om deze beperking op te lossen. Maar geen van de zeven partijen heeft het over deze beperkingen gehad, of de nieuwe mogelijkheden die Apple en Google bieden genoemd.
- (10)(2e) (10)(2e) vindt het jammer dat geen van de partijen dieper in is gegaan op het vraagstuk hoe we met deze app de meerderheid van de bevolking gaan bereiken.
- **Tech-journalist** (10)(2e) vindt dat de overheid te hard van stapel loopt. "Je ziet dat er vooral nog heel veel vragen zijn over technische specificaties, de privacy, hoe data wordt verzameld en ook het gebruik op de telefoons in Nederland." Volgens hem is het grootste probleem is dat een smartphone maar heel weinig zinnigs kan meten over de contacten tussen mensen en dus is de kans op foute meldingen groot.
- **Tech-redacteur** (10)(2e) geeft aan dat iedereen zich ervan is doordrongen dat de ontwikkeling van de app snel moet. "Maar op dit moment zie je dat het zo snel gaat, dat een tal van wetenschappers, politici, adviseurs van het ministerie zelf, maar ook app-bouwers zeggen: er is een tal van basisvragen en waarborgen eigenlijk overgeslagen, dit kan zo niet verder."
- (10)(2e) (**technologie-expert**) is nieuwsgierig naar de uitkomsten van de Appathon. "Ik zit klaar om live mee te kijken op YouTube, maar ik houd mijn hart wel een beetje vast. Ik hoorde dat betrokkenen een geheimhoudingsverklaring moeten tekenen. Het proces lijkt niet zo transparant. Er is wel gezegd dat iedereen mee mag denken, burgers mogen ook reageren."
- **Tweede Kamerlid** (10)(2e) (10)(2e) (houdt zich voor D66 bezig met ict, privacy en cybersecurity) heeft zijn twijfels over het tempo waarin de corona-app ontwikkeld wordt. "Ik weet niet of het goed is om er zoveel haast achter te zetten. Ik ben niet tegen een app, maar deze vorm van haast levert eerder vertraging op. Wetenschappers gaan op de rem staan. Ze vinden zo'n Appathon ridicul en niet passen bij dit instrument, het heeft iets weg van een satirische show, Jiskefet."
- **Burgemeester van Arnhem** (10)(2e) zou de app gebruiken als het zou helpen voor de bestrijding van het virus. Als we kijken hoeveel mensen gebruik maken van andere apps op hun mobiele telefoon, dan hoeven we deze niet te hoeven verplichten.

Media-analyse maandag 20 april:

- **Gezondheidseconoom dr.** (10)(2e) (10)(2e) van de Vrije Universiteit noemt de discussie over privacy die nu in de samenleving speelt over de corona-app 'bijzonder teleurstellend'. "We hebben nu dringende alternatieve maatregelen nodig om de besmetting onder controle te houden, zodat de economie weer open kan. Dan stelt de minister vergaande privacy-eisen aan het ontwerp en transparantie, en dan hoor ik mensen klagen over te snelle procedures. Dan vraag ik me af of die mensen voldoende beseft van de consequenties van langdurige procedures hebben."
- Uit onderzoek van het ministerie zou blijken dat tussen de 48 en 70 procent van de Nederlanders de app wil gebruiken. Maar wat het effect dan is? "Eigenlijk kan niemand dat aangeven," aldus **epidemioloog** (10)(2e).

Media-analyse dinsdag 21 april:

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

- "Minister De Jonge maakt te veel haast en hij moet met zijn apps terug naar de tekentafel." Dat zegt D66- **Kamerlid** (10)(2e) (10)(2e) in het radioprogramma 1 op 1. "Een ongetoetste app kan nooit doorgang vinden. Wat ons betreft moeten eerst het doel en de randvoorwaarden van zo'n app duidelijk worden. Deze zeven apps kunnen geen doorgang vinden, als de Autoriteit Persoonsgegevens ze niet op privacy kan toetsen", zegt (10)(2e) "We zijn absoluut voor een goede app, die ons grip geeft op dat virus en waardoor de economie open kan. Maar we willen geen gehaast proces, waarbij het middel tot doel wordt verheven. Hij vindt dat minister De Jonge 'te veel haast maakt'. "Ik begrijp hem ook wel, maar we moeten zorgvuldig met de situatie omgaan." (10)(2e) wil komende week in een hoorzitting in de Tweede Kamer horen wat 'de toegevoegde waarde' is van een corona-app. Het Kamerlid is met name kritisch omdat weinig mensen in Nederland getest worden op corona. "Die data heb je nodig om het virus echt te kunnen volgen."
- In een persbericht getiteld 'Alternatief nodig na appfiasco' schrijft **PvdA-fractievoorzitter** (10)(2e): "Verschillende landen trainen daarom nu studenten en vrijwilligers om de GGD's te helpen bij dit onderzoek. Een interessant voorbeeld in dit verband is Massachussets. Een app waar mensen zelf hun contacten in kunnen bijhouden of waar je een vragenlijst op kan invullen kan helpen. Maar een app kan deze mensen niet vervangen. Het is dus de vraag waarom de afgelopen weken niet al begonnen is met een dergelijk trainingsprogramma. Ik ga het kabinet vragen aar alsnog toe te besluiten. Zodat er een realistisch alternatief plan komt voor de app die alles op moet lossen, maar dat niet kan."
- **PvdA-Kamerlid** (10)(2e) deelt het nieuws via Twitter en schrijft: "Terug naar de tekentafel. Not going to happen met wat er nu aan voorstellen ligt."
- (10)(2e) vindt dat de overheid te snel naar het middel heeft gegrepen als het de app aangaat. Het zou belangrijk zijn om eerst de vragen daarvoor te beantwoorden. "Dat is niet gebeurd, daarom zitten we in de huidige situatie. (...) Het is niet het falen, maar startpunt van iets nieuws. Gegokt en verloren en nu verder."
- (10)(2e) van GroenLinks is boos over de aanpak van De Jonge. "Door deze chaotische aanpak staan we nu op achterstand." Ze vreest dat door het tumult rond de app, die verdere verspreiding van het virus moet voorkomen, de kans kleiner wordt dat mensen de app willen gebruiken.
- De SP wil dat het kabinet zijn aandacht richt op testen en niet op een app. Ook moet het kabinet zorgen voor voldoende beschermende middelen voor de zorg. "Dit moet eerst op orde zijn, voordat een app überhaupt zin kan hebben", aldus (10)(2e) (10)(2e).

Media-analyse woensdag 22 april:

- Experts die de Tweede Kamer vanochtend bijpraten hebben kritiek op de inzet van bluetooth en smartphones. Zo is nog onduidelijk of bluetooth daar daadwerkelijk voor geschikt is. (10)(2e) **wetenschappelijk directeur van het Digital Society Institute aan de Universiteit Twente**, noemt bluetooth niet nauwkeurig genoeg voor dit soort onderzoek. Sommige wetenschappers denken daar overigens anders over. Het kabinet zou beter moeten nadenken over wat het precies wil bereiken met de apps en daarbij ook denken aan alternatieven, aldus de deskundigen.
- (10)(2e) (10)(2e) **Internetveiligheid aan de universiteit Delft** en betrokken bij het proces van de app, vond de aanpak 'ergens wel dapper'. Van (10)(2e) "Normaal probeert het ministerie op allerlei manieren risico's te voorkomen, dit was vrij risicovol en in alle openheid." De andere kant is dat pijnlijk duidelijk werd dat de opzet en het tijdpad van het ministerie niet deugde. 'Het idee dat je in een paar weken een app in elkaar kunt stampen, is waanzin.'

Media-analyse donderdag 23 april:

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

- Dat VWS zelf een corona-app gaat bouwen, is "onverstandig" volgens gerenommeerd internet-expert (10)(2e). "Ik ben er niet erg gerust op dat men nu zegt: we gaan het zelf wel doen", zei de directeur van onderzoeksinstelling Waag in de Tweede Kamer.

Media-analyse vrijdag 24 april

- Geen relevante berichten in de media rondom de corona-app

Media-analyse zaterdag 25 april

- Geen relevante berichten in de media rondom de corona-app

Media-analyse zondag 26 april

- (10)(2e) (internationaal directeur van het Cyber Policy Center van de universiteit van Stanford) vindt dat Nederland zich niet moeten blindstaren op een app. "Een app is geen wondermiddel". De belangrijkste vraag is volgens (10)(2e) Heeft een app wel zin als we nog niet genoeg testcapaciteit hebben? "Je kunt niet in een technische oplossing iets documenteren wat je bij de dokter niet kunt meten". (10)(2e) pleit om te leren van wat er elders in de wereld gebeurt. "Maar ik zie een neiging om vooral de gewenste lessen te leren en niet van de wat negatievere lessen te leren uit die landen." Ze geeft hierbij als voorbeeld het gebruik van de app in Singapore, waar

ondanks de app (die slechts door 20% van de bevolking wordt gebruikt), mondkapjes en grote testcapaciteit toch een tweede uitbraak is geweest. Volgens de voormalig Europarlementariër is een technologische oplossing als een app maar een klein onderdeel van de oplossing om uit de lockdown te komen: "Er zijn verschillende stukjes van een puzzel die bij elkaar moeten komen, maar je kan niet aan één knop draaien en hopen dat dat alles oplost."

Media-analyse maandag 27 april

- Minister De Jonge heeft bij de aanbesteding voor het maken van de Corona-app een groot aantal experts genegeerd, zegt (10)(2e), directeur van het grote appbedrijf MediaMonks bij Dit is de Dag: "We wisten van tevoren dat we niet zouden worden geselecteerd, omdat we op de vraag of de app voor 28 april klaar zou zijn keurig het vakje NEE hebben ingevuld..." (10)(2e) vond antwoorden dat de app niet voor 28 april af zou zijn "wel zo eerlijk en dat is nu ook bewezen". Volgens (10)(2e) waren vooral consultancybureaus geselecteerd. (10)(2e) "Die vulden onterecht het vakje JA in. "We hebben ons plan online gezet en ik heb collega's gevraagd of ze het ermee eens zijn. Je hebt experts nodig. Dat zijn wij niet alleen, dat zijn ook de collega's die de apps voor KLM, of The Voice, of Adidas hebben gebouwd", aldus (10)(2e)
- De directeur van MediaMonks krijgt bijval van innovatie-expert (10)(2e): "We hebben in Nederland de beste experts ter wereld op dit gebied. Maar als het proces niet deugt, dan kunnen ze niet hun werk doen." (10)(2e): "Er zitten 140 appbedrijven in de brancheorganisatie DDA. Geen van die 140 bedrijven zit in het expertteam. Zo wordt het dus niets..." Volgens (10)(2e) en (10)(2e) moeten we vooral wachten op Apple en Google. "Die werken samen om een opvolger te vinden voor bluetooth. We moeten wachten tot die af is, voordat we een app kunnen maken. Anders bouwen we een huis op een slechte fundering", aldus (10)(2e).

2. Opiniemakers, criticasters over de app per thema

A. Steun - neutraal

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Journalisten:

- (10)(2e) (AD) *lichte steun*
Thema: de app kan een boel helpen verlichten

Artsen:

- (10)(2e) (arts-microbioloog)
Thema: we kunnen met de app de samenleving beter laten functioneren
- (10)(2e) C (10)(2e) (arts-microbioloog)
Thema: we kunnen met de app de samenleving beter laten functioneren
- (10)(2e) I (10)(2e) (hoogleraar virologie aan het Erasmus MC)
Thema: app zou nut kunnen hebben in de volgende fase, mits de app acceptabel is.
- (10)(2e) (viroloog)
Thema: app zou 'ei van Columbus kunnen zijn'

Economen:

- Dr. (10)(2e) J (10)(2e) (gezondheidseconoom VU)
Thema: pleit voor dringende alternatieve maatregelen zoals de app

Belangenpartijen:

- Ieder(In)
Thema: bruikbaarheid voor mensen met een beperking

Openbaar bestuur:

- Burgemeester (10)(2e) (Arnhem)
Thema: zou de app gebruiken als het bijdraagt aan de bestrijding van het virus

B. Kritiek

Experts:

- (10)(2e) (Data-expert)
Thema: ontwikkelproces te gehaast
- (10)(2e) (ICT-deskundige)
Thema: onafhankelijk toezicht, deskundigheid overheid
- (10)(2e) (directeur appbedrijf)
Thema: proces en snelheid
- (10)(2e) (10)(2e) (ICT-expert) ook actief op Twitter
Thema: traceerbaarheid en implementatie van de app
- (10)(2e) (Waag-directeur)
Thema: privacy, ontwikkelproces van de app
- (10)(2e) (internationaal directeur van het Cyber Policy Center van de universiteit van Stanford) ook actief op Twitter
Thema: nut van de app en alternatieven
- (10)(2e) (Dfrrnt Media)

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Thema: proces en snelheid, gedragscomponent ontbreekt

- (10)(2e) (privacy-advocaat)
Thema: privacy
- (10)(2e) (Cyberonderzoeksraad) ook actief op Twitter
Thema: ontwikkelproces van de app te gehaast, technische aspecten (bluetooth)

Hoogleraren:

- (10)(2e) (bijzonder hoogleraar ICT)
Thema: privacy en gebruik
- (10)(2e) (hoogleraar internetveiligheid Universiteit Delft)
Thema: veiligheid en privacy
- (10)(2e) (epidemioloog)
Thema: lastig te meten in app wanneer mensen geen symptomen hebben
- (10)(2e) (hoogleraar recht & ICT)
Thema: gebruik van de app (toegankelijk voor kwetsbare groepen)
- (10)(2e) (hoogleraar Epidemiologie)
Thema: anonimiteit
- Hoogleraar (10)(2e) (tech en privacy)
Thema: privacy, schijnveiligheid
- (10)(2e) (epidemioloog)
Thema: nut van de app
- (10)(2e) (topadviseur van de Europese Commissie)
Thema: maatschappelijke impact
- (10)(2e) (Wetenschappelijk directeur Digital Society Institute, Universiteit Twente)
Thema: bluetooth

Journalisten en opiniemakers:

- (10)(2e) (tech-redacteur EenVandaag)
Thema: ontwikkelproces app te gehaast
- (10)(2e) (Telegraaf)
Thema: track and trace
- (10)(2e) (NOS) ook actief op Twitter
Thema: privacy
- (10)(2e) (Volkskrant)
Thema: verplichtstellen van de app
- (10)(2e) (tech-redacteur Volkskrant)
Thema: selectie van app-ontwikkelaars

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

- (10)(2e) (tech journalist) ook actief op Twitter
Thema: ontwikkelproces app te gehaast
  - Arjen Lubach (10)(2g)
(10)(2g)
Thema: proces en snelheid
  - (10)(2e) (Columnist BNR en Telegraaf)
Thema: komen nooit meer van zo'n app af
- Bedrijven en belangenbehartigers:*
- Bits of Freedom
    - (10)(2e) (beleidsadviseur Bits of Freedom)
Thema: ontwikkelproces van de app, privacy
  - Platform Burgerrechten
Thema: privacy
  - Gebruikercentraal
Thema: gebruik van de app (toegankelijkheid/buikbaarheid)
  - Ouderenbond ANBO
    - (voorzitter: (10)(2e))
thema: privacy
  - Autoriteit Persoonsgegevens
    - voorzitter (10)(2e)
Thema: privacy
  - Stichting Privacy First
    - voorzitter: (10)(2e)
    - Ancilla van de Leest (betrokken bij stichting Privacy First, ook actief op Twitter)
Thema: privacy (logisch!)
  - Cyber Policy Center (Stanford Universiteit)
    - (10)(2e) (directeur internationaal beleid, en voormalig D66-Europarlementairer)
Thema: gebruik van de app (als onderdeel van exitstrategie)
- Politici:*
- (10)(2e) (PvdA)
Thema: bruikbaarheid van een app
  - (10)(2e) (GroenLinks)
Thema: aanpak en proces
  - (10)(2e) (GroenLinks)
Thema: aanpak en proces
  - (10)(2e) (10)(2e) (SP)
Thema: fundamenteel (eerst beschermingsmiddelen regelen, dan pas een app)

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

- (10)(2a) (10)(2e) (D66)
Thema: aanpak en proces
- (10)(2e) (Piratenpartij Amsterdam)
Thema: privacy

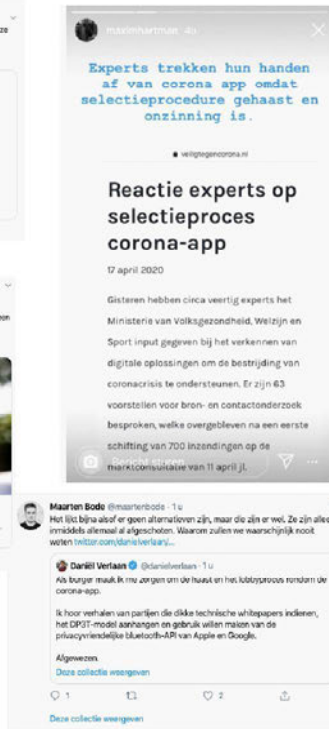
Ondertekenaars artikel veiligtegen corona.nl:

- (10)(2e)
- (10)(2e)
- (10)(2a)
- (10)(2e)
- (10)(2e)
- (10)(2e)
- (10)(2e)
- (10)(2e)
- (10)(2e)
- Bits of Freedom
- Platform Burgerrechten
- Waag
- Open State Foundation
- Humanistisch Verbond
- SETUP
- (10)(2e) AI Now Institute
- (10)(2e)
- Stichting Corona In Kaart

Enkele voorbeelden van recente tweets:

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

===EINDE===